

Лекція №3

Джерела конституційного права України

План:

1. Основні риси джерел конституційного права
2. Види джерел конституційного права

Джерела конституційного права

це правова форма закріплення та дієвого існування встановлених чи затверджених учасниками конституційного правотворення відповідних галузевих норм, які мають юридичну силу та є обов'язковими для їх виконання.

Основні риси джерел конституційного права

- Вони постають як форми правотворчої діяльності держави, правова творчість народу та держави набуває в них свого остаточного прояву
- У них з вичерпною повнотою визначаються права й обов'язки учасників конституційно-правових відносин
- Вони містять правила, що згідно з вимогами Конституції забезпечують обов'язковість реалізації закріплених у них норм

Основні риси джерел конституційного права

- У них *чітко визначені адресати юридичних норм і порядок їх прийняття, дії, скасування,*
- Це нормативні акти, в яких *містяться норми, що стосуються невизначеного кола осіб.*
- *Значна їх частина має політичний характер* (це найбільш політизована галузь національної правової системи).
- Мають *вольовий характер* (у них матеріалізується державна воля).

Основні риси джерел конституційного права

- Вирізняються *комплексним характером* (оскільки конституційне право не має "паралельної" галузі, як це властиво, приміром, для цивільного та кримінального права, воно об'єднує матеріальні та процесуальні норми

Види джерел конституційного права України

1. Конституція України - основне джерело конституційного права України.

Вона відображає та закріплює стан розвитку суспільства й держави, економічну та політичну системи останньої. Це єдине джерело конституційного права України, котре містить норми, що регулюють усі сфери суспільних відносин, діє на всій території України, є основою для розвитку українського законодавства загалом, змінюється в особливому порядку, встановленому в цьому ж акті.

Види джерел конституційного права України

2. *Закони України* — це нормативно-правові акти, прийняті найвищим представницьким органом державної влади або через безпосереднє волевиявлення населення (референдумом), які регулюють найбільш важливі суспільні відносини та мають вищу юридичну силу в системі законодавства України.

Види джерел конституційного права України

2.1. Конституційні закони - це особливі нормативно-правові акти в системі українського законодавства, що за своїм політико-правовим змістом, предметом правового регулювання та юридичною силою посідають особливе місце після Конституції України, органічно розвивають і доповнюють її.

Виділяють:

органічні, номінальні й ординарні.

Види джерел конституційного права України

2.1.1. Органічні закони - це закони, за допомогою яких вносяться зміни та доповнення до чинної Конституції України. Вони як органічна (невід'ємна) частина вносяться до тексту Основного Закону (наприклад, Закон України "Про внесення змін до Конституції України" від 8 грудня 2004 р.)

Види джерел конституційного права України

2.1.2. Номінальні закони - закони, перелік і назва яких передбачені конституцією, є своєрідним її продовженням, але їхні положення до тексту Основного Закону не долучаються. Конкретизують та деталізують певні конституційні норми ("Про Уповноваженого ВР з прав людини" від 23 грудня 1997 р., „Про Рахункову палату" від 1 липня 1996 р. та ін.).

Види джерел конституційного права України

2.1.3. *Ординарні закони* - закони, на які є лише посилення в Конституції України без зазначення їхньої назви ("Голова Верховного Суду України обирається на посаду та звільняється з посади шляхом таємного голосування Пленумом Верховного Суду України в порядку, встановленому законом" - ст. 128 Конституції України);

Види джерел конституційного права України

2.2. Звичайні закони - приймаються в порядку поточного законодавства на основі відповідних статей Конституції України ("Про виконавчу службу", "Про телебачення і радіомовлення" та ін.)

Звичайні закони поділяються на:

- **кодіфікаційні**
- **поточні.**

Види джерел конституційного права України

2.3. *Надзвичайні закони* - приймаються в надзвичайних ситуаціях. У деяких країнах вони, згідно з Конституцією, можуть навіть відступати від її положень, але приймаються, зазвичай, на певний час.

Види джерел конституційного права України

3. **Постанови, декларації, звернення, заяви Верховної України** (Постанова ВРУ “Про Державний Прапор України”, "Про вдосконалення оплати праці сільських, селищних, міських голів", "Декларація прав національностей України“; "Звернення Верховної Ради України до Північноатлантичної асамблеї"; Заява ВРУ "Про шістдесятю річницю Організації Об'єднаних Націй" та ін.

Види джерел конституційного права України

4. Регламент Верховної Ради України - здійснює правову регламентацію порядку діяльності законодавчого органу країни. Він забезпечує ефективність і законність роботи представницького органу, його комітетів, депутатів та їхніх об'єднань. **Регламент** - акт похідний від Конституції, приймається на її основі, конкретизує її положення, забезпечує переведення "статички" норм Конституції в їх "динаміку".

Види джерел конституційного права України

5. Положення, що приймаються вищим представницьким органом України - Верховною Радою України (наприклад, Положення про постійні комісії Верховної Ради України, що містить норми, які закріплюють основні принципи організації та діяльності комітетів, порядок їх утворення, їхні повноваження й підзвітність).

Види джерел конституційного права України

6. **Акти всеукраїнського референдуму** - затверджуються проекти нормативних актів, інших важливих рішень загальнодержавного чи місцевого значення через народне голосування. Такий референдум був проведений в Україні 1 грудня 1991 р. щодо підтвердження Акту проголошення незалежності.

Види джерел конституційного права України

7. Акти Конституційного Суду України - це, зокрема, Рішення Конституційного Суду України про відповідність Конституції України (конституційності) Закону України "Про вибори народних депутатів України", "Про офіційне тлумачення положень, пункту 4 частини третьої статті 56, пункту 2 частини першої, частини п'ятнадцятої статті 64 Закону України "Про вибори Президента України" тощо.

Види джерел конституційного права України

8. **Акти Кабінету Міністрів України** їх як джерел конституційного права, небагато, (Положення про порядок легалізації об'єднань громадян, затверджене постановою КМУ; Положення про порядок реєстрації символіки об'єднань громадян, затверджене постановою КМУ; Постанова КМУ "Про проведення гендерно-правової експертизи" та ін.).

Види джерел конституційного права України

9. Укази Президента України. Більшість з них є індивідуально-правовими, тобто такими, які не містять правової норми, але є й конституційні: Указ Президента України "Про порядок розгляду питань, пов'язаних з громадянством України", "Про вдосконалення структури місцевих державних адміністрацій", "Про Національну раду з питань державного будівництва, місцевого самоврядування і регіонального розвитку" тощо.

Види джерел конституційного права України

10. Міжнародні договори й угоди, укладені Україною, відповідно до ст. 9 Конституції України, після ратифікації їх Верховною Радою України стають частиною національного законодавства України.

Види джерел конституційного права України

- **Інші джерела конституційного права, які не застосовуються в Україні**
 - судові прецеденти;
 - наукові доктрини – думка авторитетних науковців, існує за прецедентного права;
 - релігійні джерела

Механізми нормотворення:

- **формалізовані** – ті, в створенні яких приймають участь певні державні органи та за спеціальною процедурою (нормативно-правові акти, судові прецеденти),
- **неформалізовані** – утворення яких не завжди відбувається за участю державних органів та за спеціальною процедурою (конституційні угоди, звичаї).